

SLOVENČINA V MENŠINOVOM PROSTREDÍ

Štúdie z II. medzinárodnej vedeckej
konferencie
Výskumného ústavu Slovákov
v Maďarsku

Békešská Čaba 17.-18. októbra 2007

• Visegrad Fund

Redaktori: Alexander Ján Tóth, Alžbeta Uhrinová

SLOVENČINA V MENŠINOVOM PROSTREDÍ

Štúdie z II. medzinárodnej
vedeckej konferencie
Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku

Békešská Čaba, 17.-18. októbra 2007

Békešská Čaba 2008

Redaktori:
Alžbeta Uhrinová
Alexander Ján Tóth

Recenzenti:
Anna Divičanová
Miroslav Dudok

Jazykóví lektori:
Zuzana Benková, Ján Chlebnický (slovenský text)
Mária Mayerová (maďarský text)
Slávka Otčenášová (anglický text)
Libuše Peštiová (český text)
Pappné Prinzingler Valéria (nemecký text)

Návrh obálky:
Ladislav Lonovics

Vydanie publikácie podporil:

•
• **Visegrad Fund**
•
•

Vydavateľ:
Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku

ISBN: 978-963-87342-5-9

Za vydanie zodpovedá:
Alžbeta Uhrinová-Hornoková

Typografia: Ancsin és Társa Bt., Szabadkígyós
Tlačiareň: Mozi Nyomda Bt., Békéscsaba
Zodpovedný vedúci: Garai György

OBSAH – TARTALOM – INHALT

<i>Predslov – Előszó – Vorwort</i>	15
<i>Privítania – Köszöntők – Begrüßungen</i>	
Ján Fuzik, predseda CSS	17
Alžbeta Uhrinová, riaditeľka VÚSM	18
<i>Otvorenie konferencie – Megnyitó – Eröffnung:</i>	
Dušan Kováč, podpredseda Slovenskej akadémie vied	21
Juraj Migaš, veľvyslanec SR v MR	22
Plenárne prednášky – Plenáris előadások – Plenare Vorlesungen	
JURAJ DOLNÍK:	
<i>Otázka ochrany slovenského jazyka a jeho rozmanitosť – A szlovák nyelv védelme és a nyelvi sokféleség – Die Frage des Schutzes des Slowakischen und seine Mannigfaltigkeit</i>	25
MIROSLAV DUDOK:	
<i>Miesta jazykovej pamäti v enklávnej slovenčine – A nyelvi tudat helye a szlovák enklávákban – Places of Language Memory in Enclave Slovak Language</i>	31
CSILLA BARTHA:	
<i>Az egynyelvűség tévhitétől a nyelvcseréig – egy magyarországi kisebbségek körében végzett kutatás eredményeiből – Od mýtov o monolingvizme k výmene jazyka – niektoré zistenia výskumu z prostredia menšín v Maďarsku – From the monolingual fallacy to the concept of bilingualism – Some results of a national sociolinguistic survey on linguistic and social change in six linguistic minorities in Hungary</i>	38
ALŽBETA UHRINOVÁ:	
<i>Najdôležitejšie faktory zachovania slovenského jazyka v Maďarsku – A szlovák nyelv megőrzésének legfontosabb faktorai Magyarországon – Die wichtigsten Faktoren der Aufbewahrung des Slowakischen in Ungarn</i>	71
Jazyky v menšinovom prostredí – Nyelvek kisebbségi környezetben – Sprachen in Minderheitsmilieu	
SLAVOMÍR ONDREJOVIČ:	
<i>V tieni babylonskej veže: Jazyk a identita – A babiloni torony árnyékában: nyelvek és identitás – In the Shadow of the Tower of Babel: the Language and the Identity</i>	91

- ANNA BORBÉLY:
Kérdőíves adatok a magyarországi kétnyelvű románok nyelvtudásáról a 21. század elején – összevetések a magyarországi szlovákok adataival – Empirické údaje o jazykových znalostiach dvojjazyčných Rumunov v Maďarsku na začiatku 21. storočia – v porovnaní s údajmi Slovákov v Maďarsku – Survey data in the bilingual community of Romanians living in Hungary about the knowledge of languages in the 21st century – comparisons with the data of Slovaks living in Hungary 97
- GIZELA SZABÓMIHÁLYOVÁ:
Jazykový manažment v bilingválnej komunite – Nyelvi menedzsment kétnyelvű közösségben – Language Management in Bilingual Community 114
- STEFAN MICHAEL NEWERKLA:
Slovenská menšina vo Viedni a slovakistika v Rakúsku – A bécsi szlovák kisebbség és az ausztriai szlovakisztika – Die slowakische Minderheit in Wien und die Slowakistik in Österreich 120
- WALTER BREU:
Moliseslavisch im Sprachkontakt – Moliská slovančina v jazykovom kontakte (zhrnutie) – A molisei szláv nyelv a nyelvi kontaktusok tükrében 127
- LENKA SCHOLZE:
Der Einfluß der deutschen Sprache auf die grammatische Struktur der obersorbische Umgangssprache – dargestellt an zwei ausgewählten Phänomenen – Vplyv nemčiny na gramatickú štruktúru hornolužického štandardného jazyka – na príklade dvoch vybraných javov – A német nyelv hatása a felső-szorb standard nyelvre – néhány jelenség példáján 144
- MIRA NÁBĚLKOVÁ – MARIÁN SLOBODA:
Česko-slovenská komunikácia: semikomunikácia, bivalentnosť a reflexia vzájomnej zrozumiteľnosti slovenčiny a češtiny – Cseh-szlovák kommunikáció: Szemikommunikáció, bivalencia, a cseh és a szlovák nyelv kölcsönös érthetősége – Czech-Slovak communication: semicommunication, bivalency, and the perception of mutual comprehensibility of Czech and Slovak 156
- JANA PÁTKOVÁ:
K vybraným terminologickým problémům slovensko-českých překladů – A szlovák-cseh fordítás néhány problémájáról – Zu einigen Problemen der slowakisch-tschechischen Übersetzungen 167
- ANNA MARIČOVÁ:
Interferenčné javy v reči vojvodinských Slovákov – A szerb nyelv és a vajdasági szlovákok nyelvének kölcsönhatása – Interference in the Language of Slovaks from Vojvodina 173
- RUJANCA GAIDOŠ:
Maďarské prevzatia v jazyku Slovákov v Bihore – Magyar kölcsönzések a bihari szlovákok szociolektusában – Hungarian Loanings in the Slovakian Sociolect of Bihor County 178
- ZUZANA TÝROVÁ:
Slovenčina ako materinský jazyk mladých Slovákov v urbánnom prostredí – A szlovák ifjúság anyanyelve a városi közösségben – Slovak as a Mother Tongue of Young Slovaks in an Urban Environment 183
- ALEXANDER JÁN TÓTH:
Germanizmy v slovenčine v Maďarsku – Germanizmusok a magyarországi szlovákok nyelvében – Germanismen in der slowakischen Sprache in Ungarn 189
- TÜNDE TUŠKOVÁ:
Etnické parametre (materinský jazyk a národnosť) u poslucháčov Segedínskej univerzity – A Szegedi Egyetem hallgatóinak etnikai paraméterei (anyanyelv és nemzetiség) – Ethnic Parametres of the Students of the Szeged University 196
- JÁN BAUKO:
Vplyv slovensko-maďarského bilingválneho prostredia na používanie antropónym študentov – A szlovák-magyar kétnyelvű környezet hatása a diákok személynév-használatára – Einfluss der slowakisch-ungarischen bilingvistischen Umgebung auf Gebrauch der Anthroponyme von Schülern 201
- MÁRIA ALABÁNOVÁ:
Odraz kontrastívnych foneticko-fonologických javov a zákonitostí slovenského jazyka v písomných komunikátoch študentov maďarskej národnosti – Kontrasztív fonetikai-fonológiai jelenségek a magyar nemzetiségű diákok írásbeli munkáiban. – Contrastive Phonetical and Phonological Phenomenons in Writing Skills of the Hungarian Students in Slovakia 209
- MARCEL OLŠIAK:
Percepcia prozódie slovenčiny a maďarčiny – A szlovák és magyar nyelv prozódiajának percepciója – Die Perzeption der Prosodie der slowakischen und ungarischen Sprache 215
- KATARÍNA SZIVEKOVÁ:
Slovensko-maďarský bilingvizmus: teória a prax – Szlovák-magyar kétnyelvűség: elmélet és gyakorlat – Slovak-Hungarian Bilingualism: Theory and Prax 219
- LADISLAV GYÖRGY:
Slovensko-maďarský bilingvizmus na národnostne zmiešanom území – okres Veľký Krtíš – Szlovák-magyar kétnyelvűség a vegyes nemzetiségű nagykürtösi járásban – Slovakian-Hungarian Bilingualism in the Mixed Region of Veľký Krtíš 226
- PAVOL ROZKOŠ:
Vývojové tendencie dolnozemsých slovenských nárečí – Az alföldi szlovák nyelvjárárok fejlődési tendenciái – Tendințele de dezvoltare a graiurilor slovace din Ținutul de jos 232
- KATARÍNA BALLEKOVÁ:
Zabudnutá modlitba – Elfelejtett imádság – Forgotten Prayer 242

ANNA KOVÁČOVÁ: <i>Prvá slovenská kuchárska kniha peštianskeho meštána Jána Babilona – Ján Babilon pesti polgár első szlovák nyelvű szakácskönyve – Das erste Kochbuch vom pester Bürger Ján Babilon</i>	252
JÁN GOMBOŠ: <i>Hlásenia o mŕtvych ako jazyková pamiatka z rozhrania 18. a 19. storočia – 18-19. századi halotti jelentések mint nyelvi emlékek – Todesmeldungen aus dem 18-19. Jahrhundert als Sprachdenkmäler</i>	263
MIROSLAV KMEŤ: <i>Jazyk a obsah korešpondencie dolnozemskej slovenskej inteligencie v 19. storočí – Az alföldi szlovák értelmiség 19. századi levelezésének nyelve és tartalma – Language and Contents of Correspondence Lowerland Slovak Intelligence in 19-th Century</i>	269
OLDŘICH KNÍČAL: <i>Slovenčina v podmienkach jazykovej globalizácie – A szlovák nyelv a nyelvi globalizáció körülményei között – Slowakische Sprache unter den Umständen der sprachlichen Globalisation</i>	276
Literatúra a médiá v menšinovom prostredí – Irodalom és média kisebbségi környezetben – Literatur und Medien in Minderheitsmilieu	
MICHAL HARPÁŇ: <i>Spoločenské prostredie a epický priestor – Társadalmi környezet és epikai tér – Social Context and Epic Setting</i>	283
KATARÍNA MARUZSOVÁ-ŠEBOVÁ: <i>Motív výmeny obyvateľstva v románe Pála Závada Milota – A lakosságcsere motívuma Závada Pál Milota c. regényében – Das Motiv des Bevölkerungsaustausches im Roman Milota von Pál Závada</i>	289
PAVOL ODALOŠ: <i>Literárne vlastné mená v prozaickom diele Pavla Kondača – Irodalmi személynévек Kondacs Pál műveiben – Literary Names in the Prosaic Writing Production of Pavol Kondač</i>	297
DAGMAR MÁRIA ANOCA: <i>Slovenčina v Rumunsku ako predmet vydavateľského záujmu po r. 1989 Vydavateľstva Ivana Krasku v kontexte publikácií o kultúre Slovákov v Rumunsku – Szlovák nyelv Romániában – az Ivan Krasko Kiadó 1989 óta megjelent publikációinak tükrében – Slovak Language in Romania as the Subject of Interest of the Publishing House of Ivan Krasko after 1989 in the Context of the Publications on Slovaks in Romania</i>	303
KAROL WLACHOVSKÝ: <i>Smutno z príbehu slovenskej literatúry v Maďarsku – A magyarországi szlovák irodalom szomorú történetéből – Aus der traurigen Geschichte der Literatur der Slowaken in Ungarn</i>	314

PETER KÁŠA: <i>Menšinová literatúra, mládež a jazyk popkultúry – Kisebbségi irodalom, ifjúság és a popkultúra nyelve – Minderheitsliteratur, Jugend und Sprache der Popkultur</i>	319
JURAJ BRIŠKÁR: <i>K motívom tótsva v poézii Józsefa Berdu – A „tótság” motívumához Berda József költészetében – To the Motifs of „Tóts” in the Poetry of József Berda</i>	325
VIERA SEDLÁKOVÁ: <i>Ochotnícka činnosť Slovákov v Pešťbudíne od roku 1901 – 1914 – A pest-budai szlovákok tevékenysége 1901 – 1914 között – Voluntary Activities of the Slovaks in Pest-Buda in 1901 – 1914</i>	329
DANIELA ONODIOVÁ: <i>Slovenské detské divadlo v Maďarsku a jeho význam (aj) z jazykového hľadiska – A magyarországi szlovák gyermekszínház (nemcsak) nyelvi jelentősége – Sprachliche Bedeutung der slowakischen Theater für Kinder in Ungarn</i>	343
ALŽBETA ÁRGYELÁNOVÁ: <i>Kultúra Slovákov v Maďarsku na stránkach časopisu Napút – A magyarországi szlovákok kultúrájának bemutatása a Napút című folyóiratban – Die Kultur der Slowaken in Ungarn in der Zeitschrift Napút</i>	349
JOZEF SCHWARZ: <i>Výsledky čitateľskej ankety pri príležitosti 50 rokov vydávania Ľudových novín – Az 50 éves Ľudové noviny olvasói felmérése – Readers about the 50 Years old Journal Ľudové Noviny</i>	353
ZUZANA ANTALOVÁ: <i>Zodpovednosť filmárov – budúcnosť slovenskej kinematografie v Maďarsku – A mozgóképkészítők felelőssége – a jövő magyarországi szlovák filmművészete – Die Verantwortung der Filmschaffenden – die Zukunft der slowakischen Kinematographie in Ungarn</i>	358
Slovenský menšinový jazyk vo svetle etnológie – Kisebbségi szlovák nyelv az etnológia fényében – Slowakische Minderheitsprache aus dem Gesichtspunkt der Ethnologie	
ONDREJ KRUPA: <i>Výpovede o materinskom jazyku a o prijatí maďarčiny – Valloomások az anyanyelvről és a magyar nyelv befogadásáról – Bekenntnisse zu der Muttersprache und Rezeption der ungarischen Sprache</i>	367
JAROSLAV ČUKAN: <i>Jazyk v kontexte úvah o etnose a etnickej identite – A nyelv az ethosz és az etnikai identitás kontextusában – Language in the Context of the Reflections on Ethnos and Ethnic Identity</i>	381

JURAJ ANDO:	
<i>Tri spoločné projekty Phare CBC Riaditeľstva múzeí Békésskej župy (Maďarsko) a Muzeálneho komplexu Aradskej župy (Rumunsko) – A Békés Megyei Múzeumok Igazgatósága és az Arad Megyei Múzeumi Komplexum három közös Phare CBC projektje – Drei gemeinsame PHARE CBC Projekte der Museenverwaltung des Komitats Békés und des Museenkomplexes des Komitats Arad</i>	389
PETER CHRASTINA – MARTIN BOLTIŽIAR:	
<i>Zmeny krajiny slovenskej enklávy Veľký Bánhedeš – A táj változásai Nagybánhegyesen – Landscape changes of the Slovak enclave Veľký Bánhedeš</i>	395
ROZÁLIA KUŠTÁROVÁ:	
<i>Význam používania slovenského jazyka v menšinovom prostredí – Príklad miestnych názvov v Dunaedháze – A szlovák nyelv kisebbségi használatának jelentősége Dunaegyháza helyneveinek tükrében – The Meaning of the Usage of Slovak Language in the Minority Environment – The Case Study of Local Names in Dunaegyháza</i>	410
KATARÍNA SEDLÁKOVÁ:	
<i>Vybrané práce Jána Michalku z čias jeho pôsobenia v Bulharsku – Ján Michalko műveiből bulgáriai tartózkodása idején – Aus den Werken von Ján Michalko in seiner Schaffung in Bulgarien</i>	419
IVANA ŠUSTEKOVÁ:	
<i>Vplyv socioprofesijnej štruktúry na zachovávanie menšinového jazyka – A foglalkozási struktúra hatása a kisebbségi nyelv megőrzésére – The Impact of Socio-professional Structure on the Adherence of an Minority Language</i>	425
KATARÍNA KIRÁLYOVÁ:	
<i>Stopy písaných druhov folklóru Slovákov v Maďarsku – A magyarországi szlovákok népi írásbeliségének nyomai – Small Written Folklore Genres</i>	433
JÁN KUKUČKA:	
<i>Etymológia dolnozemskej klobásy – Az alföldi kolbász eredete – The Origin of the Sausage of the Lowland</i>	447
Inštitúcie a organizácie a ich zásluha o používanie slovenčiny – Intézmények és szervezetek a szlovák nyelvhasználat érdekében	
– Institutionen und Organisationen im Dienst der Verwendung des Slowakischen	
JÁN FUZIK:	
<i>Slovenský jazyk v samosprávnej sfére – A szlovák nyelv az önkormányzati szférában – Die slowakische Sprache in der Selbstverwaltungssphäre</i>	455
MÁRIA HOMIŠINOVÁ:	
<i>Jazykovo-komunikačné správanie poslancov slovenských menšinových samospráv v Maďarsku – A magyarországi szlovák kisebbségi önkormányzatok képviselőinek nyelvi-kommunikációs viselkedése – Language-Communication Behaviour of Parliamentarians of Slovak Minority Self-Governments in Hungary</i>	461

ANTON PAULIK:	
<i>Nevyužité jazykové práva Slovákov v Maďarsku – A magyarországi szlovákok kihasználatlan nyelvi jogai – Die unausgenutzten Sprachenrechte der Slowaken in Ungarn</i>	470
BORIS MICHALÍK:	
<i>Rola osobností a inštitúcií pri zachovávaní a rozvíjaní kultúry a jazyka minority – Az intézmények és a személyiségek szerepe a kisebbségi kultúra és nyelv megőrzésében és fejlesztésében – Role of the Institutions and Personalities in Preserving and Developing Minority Culture and Language</i>	476
PAVOL BEŇO:	
<i>Niekoľko úvah o súvislostiach lepšieho uplatnenia sa príslušníkov slovenskej menšiny v Maďarsku vďaka svojmu materinskému jazyku – Gondolatok a magyarországi szlovák kisebbség tagjai anyanyelvük segítségével történő jobb érvényesülésének néhány vonatkozásáról – Thoughts on the possibilities of the members of the Slovakian minority living in Hungary to better exploit their professional carrier by using their native language</i>	481
ANNA IŠTVÁNOVÁ:	
<i>Zachovávanie kultúrnych pamiatok a hodnôt slovenského dedičstva v Maďarsku prostredníctvom turizmu – A magyarországi szlovákok kulturális örökségének megőrzése a turizmus segítségével – Die Aufbewahrung der Kultur der Slowaken in Ungarn mit Hilfe des Tourismus</i>	487
GABRIELA HAMRANOVÁ:	
<i>Medzinárodná spolupráca Slovenskej národnej knižnice v zahraničných slovacikách – možnosti a perspektívy – Nemzetközi együttműködés a Szlovák Nemzeti Könyvtár külföldi szlovacikumainak terén – lehetőségek és perspektívák – Internationale Zusammenarbeit der Slowakischen Nationalbibliothek auf dem Gebiet des Auslands-Slovacika – Möglichkeiten und Perspektive</i>	492
ZUZANA VARGOVÁ:	
<i>Používanie slovenčiny v kruhu mladých – Szlovák nyelvhasználat a fiatalok körében – Slovakian Language Usage among the Youth</i>	496
ZUZANA HOLLÓSYOVÁ:	
<i>Používanie slovenského jazyka v samosprávnom prostredí – Szlovák nyelvhasználat az önkormányzati szférában – Slovakian Language in the Self Government</i>	498
Slovenský jazyk vo výchovno-vzdelávacom procese – Szlovák nyelv az oktatásban – Slowakische Sprache im Schulwesen	
EDITA PEČEŇOVÁ:	
<i>O činnosti Slovenského pedagogického a metodického centra v Békésskej Čabe – A békéscsabai szlovák módszertani központ tevékenységéről – Über die Tätigkeit des slowakischen methodischen Zentrum in Békéscsaba</i>	503
JÁN CHLEBNICKÝ:	
<i>Význam metodického časopisu Slovenčinár – A Slovenčinár című módszertani folyóirat jelentősége – Methodic Significancy of the Periodical Slovenčinár</i>	508

MÁRIA ŽILÁKOVÁ: <i>Vplyv najnovších integračných nariadení na jazyk našich učebníc – A legújabb integrációs rendelkezések hatása tankönyveink nyelvére – Einfluss der neuesten Integrationsmaßnahmen auf die Sprache unserer Lehrbücher</i>	513	MÁRIA KATARÍNA HRKLOVÁ: <i>Čas hier – šanca pre slovenčinu – Játékidő – esély a szlovák nyelvnek – Playtime – a Chance for the Slovakian Language</i>	578
MARÍNA ŠIMÁKOVÁ-SPEVÁKOVÁ: <i>Funkcia nových čítaniek pre gymnáziá v slovenskej reči v pestovaní materinského jazyka, literatúry a kultúry – Az új gimnáziumi szlovák olvasókönyvek szerepe a szlovák nyelv, irodalom és kultúra ápolásában – Role of the New Slovakian Books of the Secondary Grammar Schools in the Language and Culture in Minority Slovakian Mother Thounge</i>	520	EVA FARKAŠOVÁ: <i>Ako ďalej? – jazykový stav v našich národnostných školách – Hogyan tovább? Nyelvi helyzet nezetiségi iskoláinkban – Wie weiter? Sprachliche Situation in unseren Minderheitsschulen</i>	582
MICHAL TÝR: <i>Najnovšie učebnice slovenského jazyka pre základné školy vo Vojvodine z aspektu jazykovej kultúry – A legújabb szlovák nyelvű általános iskolai tankönyvek a Vajdaságban a nyelvi kultúra szempontjából – The Latest Coursebooks of Slovak for Vojvodinian Primary Schools: a Language Culture Aspect</i>	526	LADISLAV LENOVSÝ: <i>Študenti z prostredia etnických minorít na UKF v Nitre v kontexte zachovávanía identity a slovenčiny ako menšinového jazyka – Szlovák kisebbségi diákok nyelvhasználata és identitás megőrzése a Nyitrai Egyetemen – Minority Slovak Students on the UKF in Nitra and their Identity and Language</i>	588
SLÁVKA OTČENÁŠOVÁ: <i>Kolektívna identita a učebnice dejepisu – Kollektív identitás és a történelemkönyvek – Collective Identity and History Textbooks</i>	532	JANINA URBAN: <i>Školsví slovenské menšiny v Polsku a polské menšiny v České republice – A szlovák kisebbség oktatása Lengyelországban és a lengyel kisebbség oktatása Csehországban – The education of the Slovak national minority in Poland and the Polish national minority in the Czech Republic</i>	596
BRIGITA ŠIMONOVÁ: <i>Aktivity Katedry slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty UMB v Banskej Bystrici v príprave učiteľov slovenského jazyka – A beszercebányai Bél Mátyás Egyetem Pedagógiai Karának szlovák nyelvtanár képzési tevékenysége – Activities of the Department of the Slovakian Language of the Matej Bel University in Banská Bystrica</i>	539	JARMILA HODOLIČOVÁ: <i>Štúdium na Učiteľskej fakulte v Báčskom Petrovci v slovenskom jazyku v rokoch 1947 – 2007 – A petróci (Petrovac) tanítóképző szlovák nyelvű oktatása 1947 – 2007 között – Studies at the Faculty of Teacher Education in Báčsky Petrovec held in Slovak language in 1947 – 2007</i>	608
EVA ČULENOVÁ: <i>Práca so študentom na začiatku kurzu slovenského jazyka pre cudzincov – Diákok oktatása a szlovák nyelvi kurzus elején – Working with Students at the Beginning of the Slovakian Language Course</i>	543	ANNA MAKIŠOVÁ: <i>Slovenčina v materskej škole vo vojvodinskom prostredí – Szlovák nyelv a vajdasági óvodákban – Slowakisch im Kindergarten in Woiwodina</i>	616
ANITA MURGAŠOVÁ: <i>Škola v prírode ako alternatíva celoživotného vzdelávania krajských učiteľov – A nemzetiségi szlovák szakos tanárok élethosszig tartó képzése az erdei iskolában – Nature School as a Lifelong Education of Minority Slovakian Teachers</i>	549	<i>Príhovory na spoločenských podujatiach – A kulturális rendezvényeken elhangzott beszédek – Erörterungen an den Kulturveranstaltungen</i> Juraj Dolnozemský: báseň <i>V menšinovom prostredí...</i> 621 Erna Lauková, vedúca divadelného krúžku v Slovenskom Komlóši 623 Matej Šipický, predseda Vedeckej rady VÚSM 624	
DANIELA KONŠTANTINOVÁ: <i>Slovenský jazyk a jeho vyučovanie v Bulharsku – A szlovák nyelv és annak tanítása Bulgáriában – Slovakian language learning in Bulgaria</i>	560	<i>Záverečné plenárne zasadnutie – Záró plenáris ülés – Plenarsitzung</i>	627
ERIKA FAJNOROVÁ: <i>Tvorivé písanie a kreativita ako výchovný a vzdelávací prvok – A kreatív írás, mint nevelő elem – Creative writing in education</i>	566	<i>Vedúci sekcií informujú o práci – A szekcióvezetők tájékoztatója – Evaluationen der Sektionsarbeit:</i> Mária Žiláková, Tünde Tušková, Katarína Maruzsová-Šebová, Jaroslav Čukan, Anna Kováčová, Edita Pečeňová 627	
ZOROSLAV SPEVÁK: <i>Slovenčina s prvkami národnej kultúry vo Vojvodine na začiatku 21. storočia – A szlovák nyelv a nemzeti kultúra elemeivel a Vajdaságban a 21. században – Slovakian Language with the Elements of the Culture in 21th century Vojvodina</i>	574	<i>Záverečné prejavy – Záró beszédek – Schlussbegrüßungen</i> Anton Paulik, Alžbeta Uhrinová 635 <i>Účastníci konferencie – A konferencia résztvevői – Teilnehmer der Konferenz</i> 637	

with Elements of National Culture". The paper studies the language of young Slovaks from Novi Sad, but only those who were born in there. Other students' speech is not analyzed because they all use dialects of villages of their origin.

A similar claim can be made for young Novi Sad Slovaks. Their language is characterized by a mixture of dialects of villages where their parents came from and they use loanwords, Anglicisms, etc. There are great differences in the speech of some young people whose language was studied for the purposes of this paper.

Alexander Ján Tóth

Germanizmy v slovenčine v Maďarsku*

Areálové pozadie nemecko-slovenských a nemecko-maďarských jazykových súvislostí

Najdôležitejším zistením areálového výskumu, porovnania integrácie germanizmov do slovenčiny a do maďarčiny je vzájomne potvrdzujúca zakotvenosť. Tento jav spočíva v tom, že jazykové potreby Maďarov a Slovákov vykazujú podobnosť z hľadiska integrácie a postintegračného vývinu germanizmov v týchto jazykoch. Približne desaťnásobne vyšší je počet slov, ktoré plnia podobnú úlohu v slovnej zásobe maďarčiny a slovenčiny – zo štylistického hľadiska alebo z hľadiska postavenia v dnešnej slovnej zásobe. Iba 10% spoločných, aj do maďarčiny aj do slovenčiny prevzatých germanizmov je, ktorých osud nabral iný smer v prijímajúcich jazykoch. Selekcia cudzích prvkov v maďarčine a slovenčine má podobný výsledok vzhľadom na germanizmy. Areálové súvislosti sa vzťahujú nielen na preberanie germanizmov, ale aj na ich postintegračný vývoj.

Analogická slovotvorba germanizmov v slovenčine a v maďarčine:

<i>glanc</i> > <i>glancovať'</i>	:	<i>glanc</i>	>	<i>glancolni</i>
<i>šáfár</i> > <i>šáfárit'</i>	:	<i>sáfár</i>	>	<i>sáfárkodni</i>
<i>kšeft</i> > <i>kšeftovať'</i>	:	<i>seft</i>	>	<i>seftelni</i>

Analógia a opozícia pri hláskoslovnej adaptácii germanizmov do slovenčiny a maďarčiny:

<i>krumpľa: krumpļi, vekľa: vekli</i>	↔	<i>rašpla: ráspoly,</i>
<i>rigel: rigli, dekel: dekli, šramel: sramli</i>	↔	<i>nudle: nudli, ribezle: ribizli,¹</i>

V prípade *mops|ík: mopszli* germanizmus v slovenčine dostal domáci sufix.

U sloviac a prídavných menách je adaptácia jednoduchšia: *šúrovať: súrolni, šacovať: saccolni, vandrovat': vándorolni, pucovať: pucolni, kukat': kukkolni, rukovať: rukkolni, forszírovať: forszírozni; háklivý: háklis.*

Sledovali sme reakciu preberajúcich jazykov na prítomnosť germanizmov. Opozícia germanizmu a výrazu domáceho pôvodu môže byť založená na nárečových alebo štylistic-

* Úrivok z PhD práce

¹ V maďarčine nie sú pomnožné podstatné mená

kých rozdieloch, ukazovateľom tejto opozície sú postavenie v štylistickom rade a frekvencia používania. Skonštatovali sme, že konkurencia germanizmov s domácimi slovami maďarčiny a slovenčiny je analogická, no výsledky tejto konkurencie môžu byť odlišné z hľadiska integrovanosti germanizmu alebo domáceho slova v skúmaných jazykoch:

<i>buksa</i> ↔ <i>peňaženka</i>	:	<i>buksza</i> ↔ <i>pénztárca</i>
<i>cúg</i> ↔ <i>prievan</i>	:	<i>cúg</i> ↔ <i>huzat</i>
<i>fazula</i> ↔ <i>bôb</i>	:	<i>paszuly</i> ↔ <i>bab</i>
<i>gánok</i> † ↔ <i>chodba</i>	:	<i>gang</i> ↔ <i>folyosó</i>
<i>kravata</i> ↔ <i>viazanka</i>	:	<i>kravata</i> † ↔ <i>nyakkendő</i>
<i>krumpla</i> ↔ <i>zemiak</i>	:	<i>krumpli</i> ↔ <i>burgonya</i>
<i>lárma</i> ↔ <i>hluk</i>	:	<i>lárma</i> ↔ <i>zaj</i>
<i>lišta</i> ↔ <i>zoznam</i>	:	<i>lista</i> ↔ <i>jegyzék</i>
<i>pucovať</i> ↔ <i>čistiť</i>	:	<i>pucolni</i> ↔ <i>tisztítani</i>
<i>šentýs</i> ↔ <i>pult</i>	:	<i>söntés</i> ↔ <i>pult</i>
<i>šmirgľovať</i> ↔ <i>brúsiť</i>	:	<i>smirglizni</i> ↔ <i>csiszolni</i>
<i>štempel</i> ↔ <i>pečiatka</i>	:	<i>stempli</i> ↔ <i>pecsét</i> ²
<i>uniforma</i> ↔ <i>rovnošata</i>	:	<i>uniformis</i> ↔ <i>egyenruha</i>

Areálové paralelné javy dokázali, že používanie germanizmov má v jazykoch strednej Európy podobné črty. Recepcia germanizmov má kvantitatívne rozdiely, čo korenil v rôznej intenzite kontaktu nemčiny a jazykov tohto areálu, ale postavenie germanizmov v centre a na periférii slovnej zásoby je medzi skúmanými prijímajúcimi jazykmi podobné. Z toho môžeme vyvodiť, že plnia napr. v slovenčine alebo v maďarčine podobné jazykové funkcie, a týmto sa dynamicky zúčastňujú na vývoji týchto jazykov. Táto zákonitosť je dôležitá preto, lebo výskyt germanizmov musíme pokladať za dôležitý jav dnešnej slovenčiny nielen preto, lebo sú zastúpené vo veľkom počte, ale aj preto, lebo sú systémovými prvkami jazyka.

Po výskume postavenia germanizmov v slovnej zásobe slovenčiny a maďarčiny konštatujeme, že slovenský a maďarský jazyk vykazujú úzke súvislosti pri integračnom procese germanizmov. Hláskoslovná adaptácia, slovotvorba, funkcia, ako aj prestíž germanizmov, ich postavenie v slovnej zásobe preberajúcich jazykov majú analogické črty. Dôvodom toho je, že nemčina vplývala na jazyky strednej Európy nie jednotlivo, ale na základe mimojazykových okolností, akým bol napr. spoločný štát, kontaktné situácie a aj potreby používateľov jazyka boli podobné. Areálové súvislosti dokazujú, že nemčina mala významnú úlohu pri rozvoji slovnej zásoby tých jazykov, ktoré z nej preberali jazykové jednotky a vývinové tendencie boli paralelné. Keďže došlo k paralelnému preberaniu germanizmov, ich integrovanosť je dlhodobou zabezpečená vďaka dobrej areálovej zakotvenosti.

Niektoré skúmané germanizmy majú dialektálne tvary, ktoré stoja bližšie k maďarským slovám. Na základe tejto skutočnosti považujeme za vhodné urobiť prehľad používania germanizmov v slovenčine v Maďarsku. Tento jazykový variant obsahuje také historické prvky, ktoré v štandardnej slovenčine už neexistujú, preto je zaujímavý z hľadiska tohto výskumu. Predmetom analýzy sú tie prvky a javy, ktoré svedčia o jazykovej konvergencii

² V prípade slovenčiny je silnejšia konkurencia bohemizmu *razítka* ↔ *pečiatka*.

slovenčiny, maďarčiny a nemčiny na juhovýchodnej Dolnej zemi, teda v prostredí, ktoré je vzdialené od stykového areálu nemčiny a slovenčiny, a očakávali by sme predovšetkým vplyv maďarčiny. Maďarčina naozaj veľmi silne vplýva na jazyk Slovákov v Maďarsku, ale podľa našej hypotézy 'archaickosť' dnešného žijúceho slovenského jazyka v Maďarsku by mala vyplývať na zachovanie väčšieho počtu germanizmov v tomto variante ako v slovenčine na Slovensku. Jazyk dolnozemskej Slovákov je teda synchronne bližší k tej fáze vývinu slovenčiny, kde boli germanizmy frekventovanejšie. Metóda výskumu je podobná ako pri všeobecnej analýze germanizmov v slovenčine a v maďarčine, lenže nevychádzame zo štandardných lexikografických prác, ale z komlóšského (Synčok, 2000, István, 1997) a čabianskeho (Dedinszky – Mazán, 1993) nárečového slovníka a z vlastnej výskumnej činnosti.

Vyššia frekvencia germanizmu v slovenskom nárečí v Maďarsku ako v štandardnej slovenčine

nemčina	germanizmus v maďarčine	slovenské nárečia v Maďarsku	germanizmus v slovenčine	štandardná slovenčina
Ball	bál	bál	bál †	ples
Bombe	bomba	bomba	bomba	bomba
Bunker	bunker	bunker	bunker	bunker
Dach		dach	dach	strecha
Draht	drót	drôt	drát	drát
Farbe	farba	farba	farba	farba
Flasche	flaska	fľaša	fľaša	fľaša
Frühstück	früstök	fruštik	frištik	raňajky
Fuhrwerk	furik	fúrik		
Fundament	fundamentum	fundament		
Gang	gang	gang	gánok †	chodba
Hosenträger	hózentróger	hózentrógľa		
hunt mhd.	hintó	hintov	hunt †	
Kanne	kanna	kanta		
Kasten	kaszni	kasňa	kasňa	skriňa
kosten	kóstolni	koštovať	koštovať	ochutnať
Krachmehl		krochmeľ		škrob
Kundschaft	kunsaft	kunčaft	kunčaft †	zákazník

nemčina	germanizmus v maďarčine	slovenské nárečia v Maďarsku	germanizmus v slovenčine	štandardná slovenčina
Leiter	létra	lojtra		rebrík
Linse	lencse	ľanča		šošovica
Malter, Mörtel	malter	malter	malter	malta
Maschine	masina	mašina	mašina	stroj
Mauer		múr	múr	múr
Meister	mester	majster	majster	majster
Merken fñhd.	figyelni	merkovať	merkovať †	pozorovať
Mischung	misung	mišung	mišung dial.	miešanina
Packen	pakolni	pakovať	pakovať	balit'
Passen	passzolni	pasovať	pasovať	sedieť
Platz	placc 'voľný priestor'	pl'ac 'trh'	pl'ac †	trh, námestie
Räufen	ráf	ráf		
Retten		retovať		zachrániť
Riegel	rigli	rigľa	rígel'	zápora
Röhre		rúra	rúra	rúra
Schattelle	skatulya	škatul'a		krabica
Schemel	sámli	šámlik	šamlík, šamel	stolička
Schiene	sín	šína	šína †	koľaj
Schindel	zsindely	šindľa	šindel'	čriep
Schinken	sonka	šonka	šunka	šunka
Schmecken	smakkolni	šmakovať	šmakovať	chutiť
Schmirgel	smirgli	šmirgľa	šmirgel	brúsny papier
Schonen	védeni	šanovať	šanovať	chrániť
Schuster	suszter	šuster	šuster	obuvník
Schwager	sógor	švavor	švavor	švavor
Socke	zokni	zokne	sokel dial.	ponožky
Sparen	spórolni	šporovať	šporiť	šetrit'
Sparherd	sparhet	šparhejt		sporák
Spize mhd.	spajz	špajz	špajza	komora

nemčina	germanizmus v maďarčine	slovenské nárečia v Maďarsku	germanizmus v slovenčine	štandardná slovenčina
Stamperl	stampedli	šampedlík	štamperlík	pohárik
Stempel	stempli	štempľa		pečiatka
Strang	istráng	štráng		žinka
Strumpf		štrimfľa		pančucha
Trunk		trunk		nápoj
Turm	torony	túrňa		veža
Vorhang	firhang	firhang	firhank dial.	záclona
Werkzeug		vercajg		náradie
Winkel		vinkľa		uhol
wünschen		vinšovať	vinšovať dial.	želať
Zement	cement	cement		cement
Zollstock	colostok	colštok		
Zwirn	cérna	cverna		

Nárečia majú všeobecne konzervujúci charakter, teda aj vzhľadom na zachovávanie germanizmov. Slovenské nárečia v Maďarsku sú preto špecifické, lebo pri zachovávaní germanizmov zohral úlohu aj tretí jazyk, maďarčina. Tie germanizmy, ktoré sú zastúpené aj v maďarčine, potvrdzujú existenciu daného slova aj v slovenských nárečiach v Maďarsku. Čabianske a napr. štiavnické slovenské nárečie sa z nášho hľadiska líšia v tom, že na Dolnej zemi sa zachovali vo vyššom počte tie germanizmy, ktoré mali paralelu v maďarčine. Používanie germanizmov v slovenských nárečiach v Maďarsku nezávisí od etymológie, t. j. či slovo nemeckého pôvodu priniesli so sebou zo slovenského etnického regiónu Horného Uhorska, prebrali z maďarčiny alebo z nárečia banátskych Nemcov. Maďarčina má silný vplyv na všetky vrstvy tejto variety slovenčiny, preto ovplyvňuje aj zakotvenosť germanizmov. V tom spočíva fortifikačná úloha maďarčiny pri zachovávaní germanizmov v slovenských nárečiach Maďarska. Okrem toho môžeme sledovať podobné areálové javy ako v predchádzajúcej kapitole: analogické preberania z maďarčiny do slovenských nárečí v Maďarsku a z nemčiny do slovenčiny:

šanovať 'chrániť' < ahd. *schōen* : *banovať* < m. *bānni* 'ľutovať';

Alebo analogickú slovotvorbu :

sk. *boj* > sk. *bojovať*, *bojovník* : m. *harc* > sk. *harcovať*, *harcovník*

Bibliografia

- DEDINSZKY Gyula:
(Red: Mazán Mátyás – Andó György) Čabjanskí nářečovní slovník. Békéscsaba: VÚSM, 1993
- DOLNÍK, Juraj:
A szlovák nyelv cseh és magyar vonatkozásai. In: A Duna vallomása. Tanulmányok Käfer István hetvenedik születésnapjára. Eds. Ábrahám Barna – Pilecky Marcell. Piliscsaba: PPKE BTK. 2006, s. 57 – 77.
- ISTVÁN Mária:
Wörter deutscher Herkunft in der Stadtsprache von Tótkomlós 1997 (dipl. práca, rukopis)
- NEWERKLA, Stefan Michael:
Sprachkontakte Deutsch-Tschechisch-Slowakisch. Wörterbuch der deutschen Lehnwörter im Tschechischen und Slowakischen: historische Entwicklung, Beleglage, bisherige und neue Deutungen (Schriften über Sprachen und Texte 7). Frankfurt am Main: Peter Lang. 2004
- SYNČOK, Juraj:
Komlóšsky slovenský výkladový nářečový slovník. Slovenský Komláš, 2000

REZÜMÉ

Germanizmusok a magyarországi szlovákok nyelvében

A szlovákok és magyarok hosszú együttélése egy államon belül hatással volt a két nyelv összefüggéseire. Kontaktusjelenségeket figyelhetünk meg minden nyelvi szinten, így kialakulhatott egy közös nyelvi area a monarchián belül.

A mai szlovák nyelvben germanizmusokat az alábbi területeken figyelhetünk meg: szóképzés, frazeológiai és stilisztikai szerep, szinonímia. A magyarországi szlovák nyelvjáráások germanizmusainak esetében megfigyelhető a magyar nyelv hatása is.

ZUSAMMENFASSUNG

Germanismen in der slowakischen Sprache in Ungarn

Die lange Symbiose der Slowaken, Deutschen und Ungarn in einem gemeinsamen Staat hat weitgehende Veränderungen in diesen Sprachen verursacht. An allen sprachlichen Ebenen gab es so enge Kontakte, dass der Sprachbund der Donaumonarchie entstehen konn-

te. Die phonetische, morphologische und stilistische Adaptation der sprachlichen Elemente in dieser Region ist weitgehend beobachtbar.

Wie tiefe Wurzeln die Germanismen in der slowakischen Sprache haben, zeigen uns die folgenden Faktoren: Aktivität in der Wortbildung, phraseologische und stilistische Funktion, Synonymenbildung. Viele von den verarbeiteten Wörtern bilden einen wichtigen Teil des slowakischen Wortschatzes.